מיכה יוסף בערדיטשעווסקי

פֿון דער סלוזשבע*

אַן אמתע מעשׂה

מאירל שמעונס, — אַזוי האָט מען אים גערופֿן, אויף דער אמתן וואָלט ער געמעגט הייסן גלאַט מאיר, נישט פֿאַרצויגן, און דאָס וואָלט אַ סך בעסער געפּאַסט צו זײַן פּנים — מאירל איז לחלוטין נישט געווען אַן אויסגעדעוועוועט יונגערמאַנטשיק מיט אַ שמאָל גופֿל און זעקס מאָל אײַנגעבויגן, ווי דער שטייגער פֿלעגט זײַן פֿון אַ יידיש ייִנגל. פֿאַרקערט, ער האָט געהאַט אַ שטאַרקן גוף און אַ פּאָר פּלייצעס מיט פֿיס און הענט, וואָס האָבן בעסער געפּאַסט פֿאַר אַ מילנער, ווי פֿאַר אַ לערנער. מילא, אַ פּראָסטאָקס אַ זון קאָן אַזוי זײַן, אָבער ווי קומט עס פֿאַר אַ באַלעבאַטיש קינד אַזוי אויסצוזען? זײַן פֿאָטער און מוטער האָט דאָס גענוג געקרענקט, ווי זאָגט מען, עפּעס אַ שטראָף פֿון גאָט, דאַרפֿן זיי צו האָבן אַזאַ זון, וואָס מוז זײַן געזונט פֿאַר צוויי גויים. ווי אַזוינס האָט זיך געקאָנט צו זיי נעמען? ס'איז נאָך געווען אַ נס, אַז מאירל האָט געקענט אַ ביסל לערנען און באַטש אינעווייניק געווען עפּעס אַ לײַט... די מוטער האָט אַפֿילו געטראַכט אים אָפּצוגעווייגען דאָס פֿילע עסן... דאָס וואָלט אָבער בײַ מאירן גאָר קיין פּעולה נישט געהאַט. אַזאַ מין גוף לייגט מען נישט אָפּ פֿון זיך, ווי מען לייגט אָפּ אַ פּאָר שטיוול. אויף צו להכעיס האָט מאירל דאָס פֿאַסטן גאָרנישט ליב געהאַט, און האָט פֿאַרקערט שטאַרק געהאַלטן פֿון מצוות־אכילה.

דער עיקר איז בײַ אַ מענטשן דאָס מזל. האָסטו מזל, האָסטו אַ זון אַ דינינקעס מיט אַ חסידיש פּנימל, וואָס פּאַסט גוט פֿאַר אַן איידעמל; האָסטו אָבער נישט קיין מזל, איז ער גראָב און שטאַרק און זײַנע כּוחות וואַקסן, ווי קראָפּעווע, באַטש גיי עק דיך. און אויף דער אמתן: הידים הללו ידי עשׂו למהי? צו וואָס האָט גאָט געגעבן עשׂון די שטאַרקע הענט און יעקבֿן דעם קול, דאָס מיינט מען די ווייבקייט פֿון דער תּורה, ווען נישט, אַז ס'זאָל זײַן צווישן זיי אַ חילוק... וואָס זאָל מען טאָן? זאָל מען גיין נעמען מאירן און אים צעזעגן אויף צווייען? און דאָ האָט מען שוין אים אָנגעהויבן פֿון אַלע זײַטן רעדן שידוכים. אַ ייִנגל פֿון אַ לײַטישער שטוב, וואָס מען מעג זיך ווינטשן אַהין אָנצוקומען, און ת"ו קערבלעך נדן און הלבשה כּדרך־הנגידים, אָבער דער חסרון... די שדכנים זײַנען אין האַרצן געווען בייז אויף

* יידישע כּתבֿים פֿון אַ ווײַטן קרובֿ, איקוף, ניו־יאָרק, 1948, 149–153. 'סלוזשבאַ' איז אַ רוסיש וואָרט, וואָס מיינט 'דינסט'.

שמעונען, וואָס ער האָט אַזאַ זון, וואָס זעט אויס ווי אַ סאָלדאַט און וואָס מען מוז ערשט יענעם געבן צו פֿאַרשטיין, אַז אין תּוך גענומען איז ער פּאַרט געראָטן.

און כאָטש די שמעונקע האָט געהאַט אויגן און האָט נישט איין מאָל געגעבן אין האַרצן אַ טיפֿן קרעבץ, אַז זי האָט אַ קוק געטאָן אויף די רויטע באַקן פֿון מאירלען, וואָס פֿון זיי האָט געשפּריצט דאָס בלוט, האָט זי זיך אָבער אין ענין שידוכים געמאַכט אַ האַרץ. איר פֿאַרשטייט אַליין, אַז זי איז געווען דער ספּאָדעק פֿון שטוב און בײַ שמעונען האָט זי געהאַט די דעה; זי איז, קיין עין־הרע, געווען אַ מאַשין, און שמעון איז געווען דער קליינינקער. זי האָט זיך אַזוי געזאָגט: כאָטש די שדכנים טוען מיר אַ טובֿה, אַז זיי קומען ריידן, וועל איך מיך דווקא נישט איילן. אײַ, וואָס, שלאָגט זיך אָן איין שידוך און דערנאָך שלאָגט ער זיך אָפּ, — מאירל האָט אוודאי זײַן זיווג, און דאָס, וואָס איז אים באַשערט, וועט שוין קומען אין שטוב אַרײַן... און געזוכט האָט זי פּאַוואָלינקע, אָבער געזוכט; און אַז מען זוכט, געפֿינט מען, דאָס איז שוין אָן אַלטער כּלל. און דער קרן איז דווקא גוט און פּאַסט אַקוראַט, ווי אָפּגעמאָסטן, צו מאירן, דאָס הייסט ווערדליק דעם געדאַנק, וואָס זײַן מוטער האָט געהאַט...

און דער געדאַנק פֿון דער שמעונקען איז געווען פּראָסט, אָן חכמות, אָבער געזונט. טוט אַ רעכן: אַז איר מאירל איז צו גרויס און צו שטאַרק, מוז די כּלה זײַנע זײַן אַ קליינינקע און אַ שמאָלינקע. וואָס אים, מאירלען, פֿעלט, מוז זי, זײַן באַשערטע, האָבן, און זיי אין איינעם וועלן ערשט זײַן אַ פּאָר, ווי גאָט האָט געבאָטן.

כּײַקע, די טאָכטער פֿון סענדערל אַברימאָוּוער, וואָס איז פּאָר מאירן אַ כּלה געוואָרן, איז טאַקע געווען אַזוי, ווי די שמעונקע האָט זיך אויסגעמאָלט אין קאָפּ, אַ גאַנצע רוחניות. קליין און מאָגער, קוים וואָס מען זעט זי, פּונקט ווי אַ רבֿס אַ טאָכטער. סענדערל איר פֿאָטער, כאָטש אַליין ניט קיין רבֿ, אָבער אַ מענטש, וואָס פֿאַרשטייט דעם עסק... געלט האָט ער נישט געגעבן אַ פּיאַטאַק, מען האָט אים נאָך געמוזט געבן צו שטײַער אויף דער חתונה און די כּלה האָט מען געמוזט אויסקליידן פֿון אויבן ביז אַראָפּ. אָבער וואָס שאַדט דאָס אַלץ? דער עיקר, אַז די שמעונקע האָט אויסגעפֿירט, וואָס זי האָט געוואָלט.

הכּלל, געמאַכט אַ חתונה ווי בײַ יידן און ששון־ושמחה. וואָס מאירל האָט דערצו געזאָגט, ווייס מען נישט. גאָרנישט, אַ יידישער בחור, וואָס זאָגט נישט קיין דעה אין אַזוינע זאַכן... און לעת־עתּה זיצט מען אויף קעסט, ערשט בײַ סענדערלען דעם שווער, צוויי חדשים אויף קאַטאָוועסן; עס חלומט זיך אַפֿילו נישט סענדערן צו גיין האַדעווען אַזאַ בוהאַי; דערנאָך איז מען אַריבערגעפֿאָרן קיין פּוקיטילאָווע צו זײַן טאַטע־מאַמען און דאָרט האָט זיך אָנגעהויבן דער מאַמעס קעסט מיט גריוון און וואַרנעטשקעס און אַלע גוטע זאַכן, און כּײַקען האָט מען אָפּגעהיט ווי דאָס אויג אין קאָפּ. און זי האָט טאַקע געהאַנגען אָן מאירלען, און מען האָט אָן איר נישט אָנגעהויבן צו זען, אַז זי זאָל פֿאַרשטיין דעם חסרון...

אַזוי זײַנען געווען אַוועקגעגאַנגען קנאַפּע דרײַ יאָר. מאירל איז כּלומרשט געזעסן אין קלויז און האָט געלערנט. געטאָן האָט ער גאָרנישט, ווי דער שטייגער

איז פֿון אַ טאַטנס אַ קינד. כּמעט אין דער היים האָט אַפֿילו יאָ געהאַט עסקים. אַ קינד צום יאָר און דערנאָך מפּיל געווען און טראָגט שוין ווידער. און טאָמער וואָלטן זיי אַזוי אָפּגעלעבט זייערע יאָרן, כּמעט וואָלט אויסגעטראָגן און וואָלט ווײַטער געהאַט קינדער, — פּוקיטילאָווע האָט געזען אַ סך אַזוינע דורות, — מוז דער רוח אָנטראָגן דעם פּריזיוו פֿון פּאַניען מיט דעם ציִען פֿון נומערן, און מאירל מוז אַרויסציִען אַ קליינעם נומער, און צען מאָל ׳גאָדיען׳!

וואָס זאָל איך מאריך זײַן? עס האָט נישט געהאָלפֿן נישט קיין קלאָגן און נישט קיין יאָמערן און אַפֿילו נישט קיין שמירן אויף אַלע זײַטן. מאירל איז אַ סאָלדאַט, כּאָטש שרײַ חי־וקיים. מאירל האָט שוין אָפּגעשוואָרן און האָט זיך געמוזט גרייט מאַכן צום וועג. וואָס די שמעונקע און כּמעט האָבן אָנגעגעבן, קאָנט איר אײַך אויסמאָלן. מסתּמא האָט מען אים מיטגעגעבן אויפֿן וועג פּוטערבולקעס און טיי און נאָך גוטע זאַכן. אַז זיי האָבן דערזען מאירלען אין גרויסע שטיוול, האָבן זיי ווידער אויסגעשאָסן מיט אַ געוויין. ס׳איז געקומען די מינוט פֿון געזעגענען זיך, די ווײַבער זײַנען געפֿאַלן אין חלשות. די פֿערד האָבן געטאָן אַ ציִ, און מאירל פֿאָרט.

*

דער פּאָלק, וואָס מאירל האָט אין אים געדינט, איז אָנגעקומען אַזש קיין סאַראַטאָוו, צוויי הונדערט מײַל פֿון פּוקיטילאָווע. אַ בריוול פֿון דאָרטן דויערט צוויי וואָכן, שרײַבן שרײַבט מאירל, מען זאָל אים שרײַבן: גאָספּאָדין מאיר פּאָלעוואָי... זי שיקט אים אַלע מאָל א דרײַערל צי אַ פֿינפֿערל, — כּמעט האָט געהאַט דאָס קינד און איז געבליבן לעת־עתּה בײַ דער שוויגער. אַזוי האָט די שמעונקע געוואָלט, זיי זאָלן כּאָטש בלײַבן אין איינעם. אַז מאירל דינט, איז אַוודאי אַ ווייטאָג, גאָט זאָל כּאָטש רחמנות האָבן, ער זאָל קריגן כּשר צו עסן.

און מאירל עסט אין פּאָלק טריפֿה קאַשע, און דווקא אומגעוואַשן, און האָט שוין לאַנג פֿאַרגעסן אַוווּ ער האָט געלאָזן זײַן טלית־ותּפֿילין... אין פּוקיטילאָווע וואָלט ער אַוודאי געווען אָפּגעהיט ייִדישקייט, אָבער אין קאַזאַרמע, אָנגעטאָן אין מונדיר, ווו מען מוז האָבן אין זינען דעם ביקס און די קנעפּ און ווו מען האָט אויף זיך אַן אַנדער עול, קאָן מען נישט געדענקען אָן אַזוינע זאַכן... און ווער שמועסט, אַז מען הייסט גאָר פּאָלעוואָי, נישט מאירל, און רעדן רעדט מען צו אים נישט מאַמע־לשון, נאָר רוסיש. עס גייט אַוועק אַ יאָר, און פּאָלעוואָי, אַז ער גיט אַ קלער, קאָן ער אַליין לאַבן פֿון מאירן...

און כּמעקן אין דער היים איז אויסגעגאַנגען די נשמה נאָך איר מאירלען. זי וואָלט אים געוואָלט אויספֿרעגן פֿון זײַן געזונט און צי ער בענקט נישט נאָך די קינדער, דאָס ייִנגערע קען ער נאָך גאָרנישט, אָבער זי האָט נישט געקאָנט שרײַבן! און אַ שכן פֿלעגט איר אַלץ שרײַבן די בריוועלעך צו אים און האָט באַוויזן זײַנע קונצן מיטן ציק און מיטן דריי. און מאירל האָט אויך נישט געקאָנט אַ סך שרײַבן, און אין זײַנע קאַרטלעך זײַנען תּמיד געווען אַרײַנגעמישט גוייִשע ווערטער. און ווי ס׳איז געקומען צו אַזאַ וואָרט, האָט כּמעקן אַלע מאָל געגעבן אַ שטאָך אין

האַרצן... זי האָט אָנגעהויבן מורא צו האָבן, אַז ווען זי וועט אים איצט זען, וועט זי אים חלילה נישט דערקענען... עפּעס גייט ער אין די לאַגערס און האָט שוין געזען דעם קיסר. ראובֿעלע, דאָס עלטערע ייִנגל, האָט שוין אָנגעהויבן לערנען חומש און זי האָט אים דאָס יענעם חודש געשריבן: ער זאָל זיך דאָס אָנהויבן פֿרייען און דערמאָנען אין בריוול מיט אַ וואָרט.

*

ס'איז געווען אַ זומערטאָג, פֿרײַטיק. פֿון די קוימענס אין פּוקיטילאָווע גייט אַ רויך; מען קאָכט די פֿיש און מען שטעלט דעם טשאָלנט. ייִנגלעך זײַנען שוין פֿרײַ פֿון חדר און לויפֿן אַרום אין די גאַסן. אין דער גאַנצער שטאָט ווייס מען שוין, אַז מאיר שמעונס קומט אויף שבת קיין פּוקיטילאָווע, אויסגעדינט. ווי גיך עס זײַנען אַוועקגעפֿלויגן די יאָרן! וואָס עס טוט זיך בײַ שמעונען אין שטוב, קאָנט איר פֿאַרשטיין.

פּלוצלינג שפּרינגען אַרײַן צו שמעונען אין שטוב אפֿשר צען קינדער, וואָס זײַנען געשטאַנען פֿאַרן טויער, כּדי אויסצוכאַפּן די בשורה, און שרײַען: ער פֿאָרט! ער פֿאָרט! ער פֿאָרט! פֿערד לויפֿן מיט אַ וואָגן און עס גייט אַ פֿאָרעך פֿון אונטער די פֿיס. בײַ שמעונען זײַנען אַלע אַרויס פֿון שטוב. די מאַמע פֿאַלט אויפֿן האַלדז. כּײַקע שטייט נישט טויט, נישט לעבעדיק. שכנים און קינדער שטופּן זיך. לאָזט מיך, גיט ער אַ רוף, פּוסטיטיע! און ווי מען קומט אַרײַן אין שטוב אַרײַן, מען רוט זיך אַ ביסל אָפּ און מען גיט אַ קוק אויף דער אייגענער ווײַב, וואָס שטייט אַזוי שעמעוודיק אויף אַ זײַט און קאָן נישט אויסרעדן אַ וואָרט, ווערט אים קאַלעמוטנע אויפֿן האַרצן...

פֿון דעם שבת וויל איך נישט דערציילן. דרײַ הונדערט הענט גיבן מאירן שלום־עליכם אין קלויז. אין דער פֿרי דער מפֿטיר און דער קידוש מיטן עולם. די שטאָט שיקט אײַנגעמאַכטס מיט ווײַן. די מוטער קוקט אַלע מאָל אויף איר זון און דערנאָך אויף דער שנור. ער איז גאָרנישט צו דערקענען. נאָך פֿינף מאָל אַזוי גרויס, ווי אַ הײַדאַמאַק! און כּײַקען איז גאָרנישט יום־טובֿדיק אויפֿן האַרצן... עפּעס זײַנע אויגן, אַז זיי קוקן אויף איר, זײַנען ווי גלאָז... נישט איין וואָרט האָט ער צו איר געזאָגט, די קינדער האָבן מורא צו אים צוצוגיין.

דאָס האַרץ האָט נעבעך כּײַקען ריכטיק געזאָגט. מאירל, דער אויסגעדינטער סאָלדאַט, האָט נישט מער געוואָלט זיצן מיטן ווײַב, און האָט זיך אײַנגעעקשנט, אַז זי פּאַסט ניט צו אים... זי איז צו מאָגער. און כאָטש די מאַמע האָט זיך געלייגט אין דער לענג און אין דער ברייט און עס האָט איר געריסן דאָס האַרץ, האָט דאָס נישט געהאָלפֿן. דער סוף איז געווען, עס איז געקומען צו אַ גט.